

поетична форма і основа художнього сюжету. Щаслива картина залишилася у позасвідомому.

Вірш написано так, що його сутнісні знаки добре запам'ятовуються і стають опорою в життєвих випробуваннях. Концепт чекання когось з далекої дороги (з війни, полону, окупації, з чужих міст і країн) прихований, однак дуже сильний. Чекають дід, жінка, дитя, біленька хата, верби, гора і вода. Усе це – архетипи батьківщини, обереги душі. Поки існують вони, доти існує й дорога додому.

Візуалізація кольорових образів, функціональна розстановка персонажів, забезпечення динаміки в панорамі екстер'єру, перегук елегійних інтонацій фокусують у художньому довір'ї силу архетипів. Створений енергетичний заряд пробуджує коди нації: почуття свободи, любов, потребу затишку, краси і піклування про близьких людей. Образ родини біля хати – символ нації. Сон – повернення у дорогі серцю місця. Молитва – душевна підтримка.

Вірш «І знову сниться: під горою...» – сукупність сил рідної землі, зцілення для тих, хто зараз далеко від дому. У контексті новітньої історії боротьби українців за ідентичність творчість Тараса Шевченка відкриває багато нового і вартого уваги.

ЛІТЕРАТУРА

1. Діброва В. Свіжим оком. Тарас Шевченко для сучасного читача. Київ: Видавництво «Білка», 2021. 176 с.
2. Шевченко Т. Кобзар. Харків: Школа, 2014. 352 с.

*Журба Світлана,
кандидат філологічних наук, доцент,
Криворізький державний педагогічний університет,
zss69@ukr.net*

РЕЦЕПЦІЯ ПОЕЗІЇ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА В ПОВІСТІ «КАМІННЯ ПІД КОСОЮ» ОЛЬГИ МАК

Національна тема утвердження державності, колективна й індивідуальна пам'ять, самоідентичність, екзистенція людини в тоталітарному суспільстві знайшли відображення у творах письменників української діаспори.

Починаючи з 30-х років ХХ століття у літературі екзилу з'явилося немало творів, у яких знайшли відображення трагічні картини голоду 1932–1933 років. Ґрунтовно розробляли цю тему письменники: Василь Барка «Жовтий князь», Тодось Осьмачка «План до двору», Улас Самчук «Марія». Варто відзначити художній внесок в осмислення Голодомору Андрія Гудими, Василя Захарченка, Олени Звичайної, Олекси Кобця, Корнила Ластівки, Ольги Мак, Аскольда Мельничука, Павла Наніїва, Михайла Потупейка, Василя Трубая, Василя Чапленка, Іванни Чорнобривець та інших.

Публіцистика з експресивністю, документалізмом, достовірністю передачі фактів правдиво обґрунтовує інформацію. Художній текст дозволяє з позицій дорослого чи дитини передати стан, відчуття та переживання, котрі виникли в моменти трагічного напруження. В основі художньої інтерпретації цієї теми стоїть питання вибору письменником нарративного дискурсу, ступеня його відповідальності, громадянської позиції та поставлених творчих завдань. Історичність, документальність, філософське узагальнення буття людини в Голодомор є основою зображення дійсності в повісті Ольги Мак «Каміння під косою». Художня інтерпретація образів в інтертекстуальному просторі тексту, міжтекстові взаємини, семіотичний та національний коди дозволяють прочитати твір в літературному контексті. Переосмислення феномену Тараса Шевченка в національній історії, обстоюванні ним ідей духовності та державної незалежності у творах його послідовників значна. У контексті подій 1930-х років Шевченкові думки, рефлексії на різні події виходять за межі часу та історії.

Поезія Тараса Шевченка у повісті «Каміння під косою» кодує текст, апелюючи до національних символів. Поетове слово в повісті Ольги Мак прирівнюється до сакральності тексту Біблії. Андрій згадує слова своєї баби, яка наголошувала, що «у Святому письмі більшої правди нема», ніж у віршах «Кобзаря» [2, с. 53]. Алюзійне відсилання до творів Тараса Шевченка в повісті увиразнює трагічне зображення життя українських селян під час Голодомору, наповнює нарративну канву тексту експресивністю, надає твору відповідного стилістичного забарвлення.

Трансформуючи в художній текст події 1932–1933 років, авторка проєктує на тогочасну дійсність пророчі слова Кобзаря, органічно вписує їх у сюжетну канву твору. Історіософські судження поета впливали із логіки морального імперативу й ґрунтувалися на історичних та моральних переконаннях перемоги правди, добра, справедливості. Апокаліптичні візії майбутнього, переважно біблійного походження, криваві та безкровні зміни влади, роздуми про невідворотне спокутування нащадками гріхів предків простежуємо у творах Тараса Шевченка «І мертвим, і живим, і ненародженим...», «Холодний Яр», «Неофіти», «Ісаія. Глава 35», «Сон (У всякого своя доля)» та ін. Пророцтва глобального, історіософського плану з «Кобзаря» звучать у конкретних часових реаліях і набувають символічного значення.

Трагічно-драматичний зміст віршів Тараса Шевченка суголосний стану головного героя Андрія Півполи та тисяч жебраків, які поневіряються напівголодним Харковом, просять милостиню, замерзають під парканами. Безвихідь, сильний душевний біль відчуває хлопець, не знайшовши прихистку в місті та шукаючи дорогу додому, на Охтирку. Цей відчай, емоційність почуттів передано словами з вірша «Заросли стежки тернами» Тараса Шевченка: *«Мабуть, мені не вернутись / Ніколи додому...»* [2, с. 50]. Енергія шевченкового слова наповнила душу п'ятнадцятилітнього хлопця живильною водою з «чудодійного джерела». Поезія пробудила силу духу і пророче вказала на реалії часу: *«...Минає / Неясний день мій; вже смеркає; / Над головою вже несе / Свою неклепану косу / Косар непевний... Мовчки скосить, / А там – і слід мій занесе / Холодний вітер...»* [2, с. 51]. Трагічність ситуації увиразнюють рядки з поеми «Невольник» Тараса Шевченка. Образ косаря, маркований у назві твору, вказує на експресивний характер образу через рядки поезії. Більшовицька коса наштовхнулася на силу духу українців, адже змогла їх знищити фізично, але не духовно.

Екзистенційний вимір буття особистості в чужому/абсурдному світі підсилюється уривком із поезії «Добро, у кого є господа..», що звучить з уст Андрія. Шукаючи кращого життя, Андрій тікає з дитячого будинку й опиняється

в Харкові, далеко від дому. Звинувачення підлітка тим, хто не бачить знищення українського народу, звучать досить гостро. На підтвердження цього хлопець читає уривок із послання «І мертвим, і живим, і ненародженим землякам моїм...». Авторка наголошує на індивідуальній пам'яті українців, бо кожен повинен *«не забувати того, що тепер діється в селах, у містах і на дорогах. Не забувати!»* [2, с. 60]. Шевченкова експресія у творі Ольги Мак звучить із новою силою, підкреслює страшну руїну, спустошення на просторах України, адже одних вивезли в Сибір, на Соловки, інших – замучили голодом. Авторка правдиво зображає занепад та катастрофу українського села: записування в колгоспи порівнює із панщиною, де нові кати *«знуцаються над нами»*, під тинном *«опухла дитина, голодная мре»*, *«Чума з лопатою ходила / Та гробовища рила, рила...»* [2, с. 52]. Письменниця через поезію Тараса Шевченка, озвучену головним героєм твору, вказує на приниження народу, утиски, знущання енкаведистів. На думку В. Василенка, у творі Ольги Мак «Голодомор (як фізичний, так і духовний, що нищить основи національної гідності, національну солідарність тощо) є не лише темою, а й наскрізною метафорою, визначальним мотивом, навколо якого зосереджено інші» [1, с. 13].

Експресіоністична техніка, осмислення буття людини в тоталітарному суспільстві дозволили Ользі Мак акцентувати на трагедії українського селянства, вимиранні мешканців міста, і збереженні духовних цінностей, шляхетності, свободи духу. Алюзійно відсилаючи до творів Кобзаря – «Невольник», «Минають дні, минають ночі...», «Добро, у кого є господа..», «І Архімед, і Галілей...», «Кавказ», «І виріс я на чужині...», «І мертвим, і живим, і ненародженим землякам моїм...», «Чигрине, Чигрине...», – авторка перепрочитує історію України через століття. Історіософічність поетичного мислення Тараса Григоровича декларовано в тексті повісті «Каміння під косою» Ольги Мак через роздуми героїв, узагальнюючі сентенції та пророцтва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Василенко В. Сповідь жертви й інтонація помсти: голод, терор і письмо. *Слово і час*. 2019. № 6. С. 3–18.
2. Мак О. Каміння під косою. Торонто : Гомін України, 1973. 158 с.